

J. W. Ooms
LO-NOORD-HOLLAND

Geslagen, doch niet gebroken.

Het vurige verlangen om vrij burger in een vrij land te zijn, was voor ons volk niet nieuw en voor de Westfries was het dit zéker niet, want de historie van dit gewest is vervuld van de drang naar vrijheid. Eeuwen geleden worstelde men om te ontkomen aan de Bourgondische macht; later stelde men zich te weer tegen de Spaanse overheersing en in die strijd zijn talrijke heldhaftige feiten bedreven, die de grondslag legden voor de vrijmaking van Holland.

In de zwarte jaren van het Duitse schrikbewind kon men in Noord-Holland evenmin het verlangen naar de vrijheid onderdrukken. Jeugd en ouderdom tekenden verzet aan en droegen bij tot de verbeterde vrijheidsstrijd. En zo kon het gebeuren, dat in Heiloo een jongetje van acht jaar koerierswerk deed en dat in Lisse een adellijke dame van zeventig jaar koerierster was. De vrijheid werd teruggewonnen, maar ook in Noord-Holland bleef een stille pijn over de zware slagen, die dit gewest te verduren had gekregen. De LO-Noord-Holland betaalde een zware tol en vooral op 19 October '43 — de rampdag van de LO — viel in Hoorn een slag, die in het gehele land ernstig werd gevoeld. Op die omfloerste datum was de LO reeds van veel betekenis geworden in het verzet tegen de vijand en ook in Noord-Holland had het onderduikerswerk zich ontwikkeld tot een wijdvertakte organisatie. Maar reeds vóór het optreden van de LO waren in deze provincie personen en groepen van personen, die ijverig werkten voor de zaak van vrijheid en recht.

In '42 werd in Noord-Holland al hulp geboden aan Joden en aan de eerste slachtoffers van de arbeidsinzet. Soms werd deze hulp individueel verleend, doch ook groepsgewijs werd opgetreden en niet zelden hadden deze groepen een hechte en gesloten vorm. Toen later de LO ontstond, bleven sommige van die groepen toch zelfstandig werken. Zo was daar een hoogleraar aan de Vrije Universiteit, die met een aantal van zijn studenten het transport verzorgde van geallieerde piloten, die uit veiligheidsoverwegingen konijnen werden genoemd. Deze groep kreeg door haar arbeid verschillende contacten in de provincie, o.a. in Heer Hugowaard met Wessels (Cornelis Wagenaar †) en Kees. In '43 vond een samenspreking plaats tussen deze groep en Frits de Zwerver en de leiders van de LO-Noord-Holland, maar de professor en zijn helpers waren van oordeel, dat de LO'ers te onveilig te werk gingen en daarom besloot men om zelfstandig te blijven. Ook een groep onderofficieren te Utrecht, die contacten kreeg in Noord-Holland, en later zelfs op Texel vertrouwensadressen had, bleef zelfstandig werken tot ongeveer September '44, hoewel men bij het optreden van de LO besloten had, in deze organisatie op te gaan en al werd individueel aan de opbouw van de LO meegewerkt. Dergelijke dwarsverbindingen door het land kwamen meer voor. Men heeft gepoogd om die op te heffen, doch ze hielden soms zeer lang stand.

In Zaandam waren reeds spoedig drie groepen: een RK, een socialistische en een communistische groep. De laatste twee betekenden weinig voor de ontwikkeling van de LO, al ontstonden er in '44 wel contacten ten behoeve van de bonkaartenvoorziening. De RK groep had verbindingen met LO-Noord-Brabant.

Toen de LO optrad, was er ook in Haarlem al veel werk gedaan, vooral voor de Joodse landgenoten. Onder leiding van twee Hervormde zusters werkte daar de zgn. BJ-groep actief om Joden in Friesland en Drente onder te brengen. Wel kwam er later contact tot stand met de LO, maar deze groep, wier werk een zeer bijzonder karakter droeg, bleef toch zelfstandig, omdat men het beter oordeelde, dat het werk voor Joden en andere onder-

Hermanus A. van 't Laar
Gearr. 12-7-'44 t.g.v. arr.
in KP-Alkmaar.

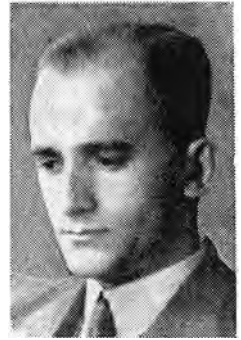
Jacob Wagenaar
(*Jacques v. d. Molen*)
Gearr. 31-12-'44 door
verraad van Zeeuwse evacu .
Bij ontvl. poging gewond.

Pieter Wagenaar
Op 11-10-'44 na inval op
boerderij in De Schermer
bij ontvl. poging neerge-
schoten.

Martinus J. Wetsteijn
Gearr. 16-6-'44 te Huis-
waard bij bezoek van
landwacht.

Frans A. A. v. d. Zeijde
Gearr. 11-10-'44 na vuur-
gevecht met landwacht te
Ursem, op terugweg van
afwerpterrain.

Deze 5 personen behoorden tot de LO-Alkmaar.

Dirk Abbenes
(*Cornelissen*)
Plu. leid. LO-Den Helder.
Gearr. 18-1-'45 verm.
door verraad.

Alderd Bijpost
Pl. leid. LO-Sint Pancras.
Na bevrijding overl. in
Zwitserland t.g.v. verzets-
werk.

Cornelis Colijn
LO-Breezand.
Gearr. 15-3-'44 bij huis-
zoeking.

Eable Ferwerda
(*Klaver*)
Pl. leid. LO-Kolhorn.
Gearr. 23-3-'44 bij huis-
zoeking naar onderduikers.

Jan G. Glas
LO-Broek op Langendijk.
Tevens: Trouw.
Gearr. 12-7-'44 bij huis-
zoeking naar munitie.

duikers gescheiden bleef gehouden. In Aerdenhout waren Pickwick en zijn mannen actief. Op andere plaatsen waren weer verzetskernen, die hun ontstaan vonden door de noodzakelijke hulp aan vrouwen en gezinnen van zeevarenden. In Schagen werkte een groep ambtenaren van het arbeidsbureau te Alkmaar. De groep verleende vooral hulp aan slachtoffers van de arbeidsinzet en zag o.m. kans om in '43 een gehele klas van de Koloniale Landbouwschool te Deventer onder te brengen in de Wieringermeer en verleende aan 72 studenten uit Utrecht en omgeving een schuilplaats op Texel.

Velsen had reeds vroeg het Verzetsleger, dat daar later het trefpunt van al het verzet werd en dus ook van de LO. In het Gooi was het gewapende verzet aanwezig door de stuwende persoonlijkheid van Hans (Theodorus Dobbe †) en door de Oranje Vrijbuiters. Vergeten mag ook niet worden, dat er in de Zaanstreek een combinatie was van mannen, die illegaal werkzaam waren in het typografisch bedrijf. Deze groep had vruchtbare contacten te Amsterdam, namelijk met ambtenaren van het arbeidsbureau in die stad. Bovendien stond ze in relatie met de VN-groep te Wormerveer en later met de Trouw-groep in die plaats, welke laatste groep onder Van Vliet stond, later een van de initiatiefnemers voor de LO-Noord-Holland. De Zaanse vervalsingsgroep had nog andere contacten in het land en was zeer actief. Toen eind September '43 deze groep, benevens die van het GAB te Amsterdam, door provocatie werd opgerold, bleek hoe hard men gewerkt had en met hoeveel

geestdrift men bezielde was voor de goede zaak. Eén van hen, Dirk Kleiman (†), maakte bij het betreden van de rechtszaal het triomfantelijke V-teken tot zijn aanwezige familieleden.

Allerwegen werd in Noord-Holland dus actief verzet gepleegd, toen in deze provincie de LO begon op te treden. Door een inkoopcombinatie in de meubelbranche maakte de LO haar entree in Westfriesland. Cary (Catharinus Stomp †) uit Zeist, een man van de Beurs, tevens lid van bedoelde inkoopvereniging, kwam in contact met de reeds eerder genoemde Van Vliet, die eveneens tot de combinatie behoorde. Zo ontstond er een verbinding tot het uitwisselen van onderduikers en voor de falsificaties. Dit was in '42. Gedurende de Kerstdagen van dat jaar bezocht Cary zijn broer in Enkhuizen en hij wist deze te bewegen om plaats te zoeken voor onderduikers. Hiermee had de LO haar tweede steunpunt in de provincie. De eerste onderduikers werden terstond ingeschakeld in het werk, waardoor men in Enkhuizen spoedig de beschikking kreeg over enige koeriers, die onderduikers vervoerden en berichten overbrachten.

Nogmaals werd door middel van de meubelbranche een verbinding in Noord-Holland tot stand gebracht. Arnold uit Hoogeveen, een bezoeker van de Beurs, had o.a. met de vader van Cary zitting in het hoofdbestuur van de Chr. bond van patroons in het meubileringsbedrijf. Samen wekten zij hun medebestuurder Klaas uit Zaandam op om de organisatie van het onderduikerswerk in Noord-Holland ter hand te nemen. Deze trad daarop in overleg met de illegale AR-kern te Zaandam en dit had tot gevolg, dat besloten werd, dat o.l.v. Van de Brink (Willem Brinkman †) en Klaas het werk zou worden aangepakt. Brinkman en Klaas legden contacten in Wormerveer en Enkhuizen en zochten ook naar groepen, die het werk reeds ter hand genomen hadden. Meestal maakten zij gebruik van de adressen van de illegale AR-Partij, zodat in het begin het LO-werk in Noord-Holland een sterk AR accent had. Door hun activiteit kwamen verbindingen tot stand met verzetsmensen te Heer Hugowaard, Alkmaar, Den Helder, Beverwijk en in verschillende plaatsen in de Zaanstreek. Ook organiseerden zij — doch niet dan na enige aarzeling — predikbeurten voor de ondergedoken Frits de Zwerver. Daardoor kregen zij zelfs contacten in Maassluis, Vlaardingen, Voorburg en Leidsendam, doch de daar gevormde commissies gingen in de zomer van '43 over naar de LO-Zuid-Holland. Bij deze preekbeurten werd geen blad voor de mond genomen en daardoor waren geroutineerde illegale werkers er niet altijd even enthousiast over, hoewel er een grote stimulans tot verzet van uitging.

Geleidelijk ontstond gedurende de eerste helft van '43 een netwerk van contacten tussen een aantal plaatsen, die dan zelf weer centrum van activiteit van een streek werden. In de kop van Noord-Holland ging Wessels per motor er voortdurend op uit om verbindingen te leggen en het verzet aan te wakkeren. Hoorn had een socialistische groep, die contact kreeg met de RK-groep van De Haas (Fritz G. M. Conijn †) uit Alkmaar voor hulp aan zee-mansvrouwen. De Hoornse groep kwam door deze omweg tot de LO. Een andere Hoornse groep, die van Oom Koos, kreeg verbinding met Enkhuizen. Het dorp Spanbroek werd vooral voor de RK verzetsactiviteit een belangrijk centrum. De daar aanwezige groep sloot zich ook al spoedig bij de LO aan. In de zomer van '43 kreeg het Gooi verbinding met de LO-Noord-Holland. Lex (Hendrik A. van Wilgenburg †), de latere leider van de PBS, was — evenals verschillende anderen — met de LO in contact gekomen doordat ook hij in de meubelbranche werkzaam was. Hij nam de leiding van het Gooi op zich en vertegenwoordigde die streek op de landelijke Beurs. Hoewel Lex aanvankelijk meer op Zuid-Holland georiënteerd was, had hij na enkele maanden het Gooi geheel onder Noord-Holland gebracht voor wat het onderduikerswerk betrof. In Mei '43 was Van Vliet, de man van de Trouwgroep te Wormerveer en een der eerste LO-werkers in Noord-Holland, in aanra-

*Nicolaas Akkerman
(Winkelman)
Pl. leid. Tevens: inl. dienst
via Zwitserse weg B.
Gearr. 3-2-'45 door verraad
bij razzia.*

*Johannes Langedijk
(Visser)
Pl. leid.*

*Johannes Lodder
(Aart)*

*Petrus Pronk
Koerier.*

*Petrus A. Stokhof
(Piet Slof)*

Deze 5 personen behoorden tot de LO-Werwershoof. Tenzij anders vermeld, gearr. 25-1-'45 bij inval door Grüne Polizei, verm. door verraad.

*Simon Koopman
(Botman)
LO-Werwershoof.
Met Akkerman gearresteerd
3-2-'45. Bij ontvl. poging
neergeschoten.*

*Johan H. Coolhaas
(Oom Jan)
LO-Schoorl.
Drie maal gearr. geweest.
Na bevrijding overl. t.g.v.
zware mishandelingen.*

Jacobus Ruyter

Johannes J. F. Ruyter

Deze vader en zoon behoorden tot de LO-Ursem. Gearr. 25-7-'44 door verraad bij huiszoeking van landwacht.

*Marthijs J. C. Zonderhuis
(Dakloos)
Pl. leid. LO-Heilo.
Op 2-9-'44 bij huiszoeking
door SD neergeschoten, na
weigering de SD in te
lichten omtrent adres van
medewerker.*

*Jan Bierman
(Jan de Braber)
LO-Krommenie. Tevens:
Groep Bakker.
Gearr. 13-6-'44 bij overval
op PBS. Zie pag. 82 e.v.*

*Paulus E. Kramer
(Paul)
LO-Wormer. Tevens: OD.
Gearr. 21-1-'44 t.g.v. -na
mishandeling- doorslaan van
de gearr. Brune (Zie Top
LKP).*

*Machiel van Marle
LO-Zaandam.
Gearr. 13-3-'45 bij straat-
contrôle door landwacht.*

*Pieter J. Zwart
(Piet Zwikker)
LO-Wormerveer.
Op 5-4-'45 door noodlottige
vergiftiging van de illegaliteit
gedood.*

*Pieter F. Britlijn
Wvd. pl. leid. LO-Medem-
blik. Tevens: OD, NSF.
Gearr. 14-2-'45 door ver-
raad.*

king gebracht met de op allerlei illegaal gebied reeds zeer actieve De Ridder (Hendrik Dienske †) te Amsterdam. Het gevolg was, dat Dienske al spoedig op de landelijke Beurs werd uitgenodigd en kort daarop leider werd van de LO voor Amsterdam, dat uiteraard wel onder de LO-Noord-Holland ressorteerde, doch waar het onderduikerswerk een eigen karakter had. De geschiedenis van de hoofdstad is dan ook elders beschreven.

In de Haarlemmermeer werd reeds geruime tijd illegaal werk verricht. Men wist daar in het bijzonder Joden onder te brengen. Op een boerderij in Nieuw-Vennep waren er zelfs 70 ondergebracht. Een der illegale werkers daar kwam door middel van relaties in Friesland in contact met Dienske te Amsterdam, hetgeen tot een vruchtbare samenwerking leidde, voor uitwisseling van onderduikers en falsificaties. Toch duurde het nog tot October '43 eer de Haarlemmermeer in provinciaal verband kon worden ingevoegd. In de zomermaanden werd een groep te Haarlem door bemiddeling van de Trouw-groep, die in relatie stond met Wormerveer, bij de LO betrokken, terwijl Bloemendaal en omstreken via Beverwijk omstreeks dezelfde tijd binnen de LO-activiteit werden gebracht. Toch werd het najaar, eer van een organisatorische opbouw van dit district kon worden gesproken. Intussen waren eind Augustus op de provinciale Beurs reeds vertegenwoordigers of medewerkers uit de volgende plaatsen aanwezig: Den Helder, Schagen, Alkmaar (echter niet de RK-groep), Heer Hugowaard, Enkhuizen, Hoorn, Wormerveer, Zaandam, Landsmeer, Beverwijk, Haarlem, Bloemendaal, Amsterdam en 't Gooi. In de meeste gevallen betekende dit niet alleen een vertegenwoordiging van de genoemde plaatsen, maar tevens van de omstreken van die gemeenten.

Het verband in de LO-Noord-Holland was aanvankelijk dus vrij verward. Toch was er sedert April '43, toen Brinkman op de landelijke Beurs tot leider van Noord-Holland was benoemd, reeds enige organisatorische tekening in gekomen. Vanuit Wormerveer, Zaandam en Enkhuizen kwam er lijn in het onderduikerswerk. Wekelijks hield men een Beurs, waar ongeveer 15 tot 20 personen aanwezig waren en waar men onderduikers uitwisselde; men distribueerde er ook de toen nog kleine aantallen valse inlegvellen, die op enige goede distributiekantoren voor bonkaarten werden ingewisseld. Vooral na Mei '43 werden er veel onderduikers via de Beurs geholpen. Ook de vervalsing van PB's was reeds ter hand genomen. Op de Beurs deelde men verder de bonkaarten uit, die men toen nog in papier gepakt onder de arm mee naar huis nam . . .

Eind Augustus was Brinkman verplicht om onder te duiken; in zijn plaats werd Klaas te Zaandam benoemd.

Op 12 October '43 werd een provinciale vergadering gehouden te Alkmaar en daar verscheen de vertegenwoordiger van het NSF, de reeds eerder genoemde Fritz Conijn, die later KP-leider werd en wiens groep in Alkmaar de LO vormde. Tussen de leiding van de LO en het NSF was de afspraak gemaakt, dat alle onderduikers zouden worden overgedragen aan de LO, die ook de financiële verzorging op zich zou nemen; het NSF zou dan de taak hebben om de achtergebleven gezinnen te verzorgen. Op de genoemde vergadering werd een begin gemaakt met het ten uitvoer leggen van deze afspraak. Er was besloten, dat de volgende vergadering in Enkhuizen zou worden gehouden. Aangezien in die gemeente echter enige arrestaties hadden plaats gehad en men meende te weten, dat de SD daar nog op de loer lag, koos men Hoorn uit tot plaats van samenkomst; men had daar vergadergelegenheid in het gebouw Rehoboth. Deze wijziging in de plannen werd door koeriers aan de betrokkenen geboodschapt. Helaas werd één der koeriers gearresteerd en daardoor kwam de SD op de hoogte van de nieuwe bijeenkomst. Op die 19e October '43 — een rouwdatum voor de LO — zwierven SD'ers in en rond het vergaderlokaal te Hoorn om de LO-mensen op te vangen, die de consequenties, welke de arrestatie van een koerier kon hebben, niet voorzien bleken te hebben. Slechts Wessels vreesde onraad en weigerde

Egbertus J. Blom
Garr. 30-6-'44 bij huis-
zoeking door landwacht.

Cornelis Schipper
Garr. 1-7-'44 t.g.v. arr.
onderduiker bij razzia.

Samuël Wytema
Tevens: Artsenwerzet.
Op 2-6-'44 bij Silbertanne-
actie vermoord.

Dirk Hoogenboom
LO-Hoogwoud. Tevens:
JM.
Garr. 15-7-'44 door ver-
raad. Huiszoeking van land-
wacht, waarbij Joden wer-
den aangetroffen.

Albert Jullens
Pl. leid. LO-Den Burg
(Texel).
Garr. 8-4-'45 na deelname
aan bekende opstand op
Texel. Direct gef.

Deze 3 personen behoorden tot de LO-Westwoud.

Pieter Brouwer
Garr. 30-10-'44 t.g.v.
and. arr. i.v.m. pilotenhulp.

Pieter Hakvoort
Garr. 29-5-'44 i.v.m. ill.
werk van zijn zoon. Zou
worden vrijgelaten, doch
NSB'er gaf schriftelijk aan
SD gegevens door omtrent
zijn ill. werkzaamheden.

Cornelis Kramer
Op 26-8-'44 overleden o.m.
t.g.v. verzetswerk. Op dag
van begrafenis kwam SD
hem arresteren.

Jozef A. Buis
LO-Obdam. Tevens: JM.
Garr. 6-10-'44 t.g.v. arr.,
waarbij door Buis onder-
tekend clandestien PB werd
gevonden.

Johan D. A. Hellema
LO-Obdam. Tevens: NSF,
OD.
Op 10-2-'45 op terugweg
van ill. verg. door land-
wacht aangehouden. Bij
ontvl. poging neergeschoten.

Deze 3 personen behoorden tot de LO-Urk.

Johannis Boogaard
Garr. 6-10-'43.

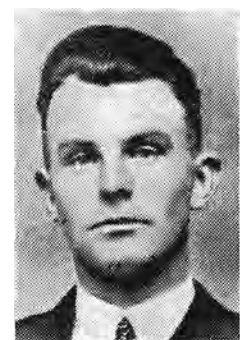
Pieter Boogaard
Garr. 6-10-'43. Na 10
mnd. conc. kamp vrijgelaten.
Op 25-9-'44 overl. t.g.v.
behandeling in Vught.

Antheunis Boogaard.
Garr. 15-12-'43.

Cornelis Dijkstra
LO-Opmeer. Tevens: JM.
Garr. 9-8-'44 door ver-
raad.

Simon Koning
LO-Spanbroek.
Garr. 23-8-'44 door ver-
raad.

Deze vader, zoon en kleinzoon behoorden tot de LO-Nieuw Venneep.
Speciaal Jodenhulp. Div. huiszoekingen, waarbij o.a. eenmaal van de 70
ondergedoken Joden er 34 werden gearr.

de bijeenkomst te bezoeken. Hij waarschuwde zelfs nog enkele van zijn vrienden, doch die achtten het gevaar niet zo groot en trokken toch naar Hoorn. Zo liepen verschillende verzetslieden in de armen van de vijand en er was geen enkele mogelijkheid om diegenen, die wat later naar het vergaderzaaltje kwamen, te waarschuwen voor het gevaar. Slechts één persoon — Oom Koos van Hoorn —, die wat later kwam dan was afgesproken, werd in de buurt van het gebouw Rehoboth door enkele vrouwen een huis binnengedrongen en op de hoogte gebracht van het gevaar. Over binnennerven en door steegjes is hij toen de dans kunnen ontspringen. Tekenend voor de LO is de opvatting, welke ten aanzien van deze organisatie in de beginperiode bij de SD leefde. Bij een eerste verhoor in Rehoboth van de mannen die in de val gelopen waren, zei de beruchte Rühl tot een der personen die zijn personalia moest opgeven, nog vóór deze iets had medegedeeld: „Natuurlijk Gereformeerd en Anti-Revolutionnair!”

Dertien LO-werkers werden daar in Hoorn ingerekend ¹⁾. De provinciale leiding was daarmee gedecimeerd, maar ook voor het landelijke werk was het een zware slag. Arnold uit Hoogeveen en Cary uit Zeist waren met een opdracht van de landelijke Beurs naar Hoorn gegaan: zij moesten met Klaas de bonkaarten-affaire voor het gehele land regelen. Ook zij vielen in handen van de SD, evenals Brinkman en Klaas, die eveneens leden van de landelijke Beurs waren. Het was dus niet alleen een rampdag voor de LO-Noord-Holland, doch voor de gehele landelijke organisatie. Slechts De Gooyer (Johannes Hessels †) uit het Gooi, Dienske uit Amsterdam en Henk van Raalte uit Bloemendaal werden niet ingerekend, daar ze verhinderd waren om de vergadering te bezoeken. De weerslag van deze arrestaties deed zich bij vrijwel alle verzorgingsorganen in het land gevoelen. Contacten waren plotseling verbroken en de Duitsers kregen door de arrestatie een beter inzicht in de werkwijze en de omvang van het verzet der LO.

Men ging beseffen, dat een veel straffere organisatie nodig was en daarmee gepaard gaande kleinere vergaderingen en grotere beveiliging. De Beurs maakte plaats voor een Top, bovendien werden door reorganisatie enige grote districten afgebakend. Deze districts-indeling werd te Haarlem gemaakt, veertien dagen na de arrestaties te Hoorn; zodoende verhaastte de toegebrachte slag eigenlijk de voltooiing van de organisatie in de provincie. Mochten de Duitsers aanvankelijk hebben gemeend, de LO lamgelegd te hebben, spoedig zouden ze ervaren, dat het verzet wel geslagen, doch niet gebroken was en dat het werk doorging met nieuwe leiders en in een hechter verband.

In November '43 hadden de overgeblevenen uit de leiding elkaar weer opgezocht in de plaatsen Haarlem, Laren, Heer Hugowaard, Wormerveer, Zaandam en Amsterdam. Aan het ziekbed van Dienske hadden De Gooyer, Wessels, Henk van Raalte en een broer van Klaas elkaar gevonden en er was besloten, dat Dienske provinciaal leider zou worden. Verder had men de volgende districten gevormd: Het Gooi (De Gooyer), Amsterdam (Dienske), Zaanstreek (Van Galen), de neus van Noord-Holland (Piet Smit †), de kop van Noord-Holland (Wessels), Haarlem (Henk). Bovendien was afgesproken, dat Wessels en de broer van Klaas de bonkaarten-affaire ter hand zouden nemen. Enige weken daarna was het district Haarlemmermeer (leider: Van der Meer) zelfstandig geworden. Hierna was de organisatie van Waterland ter hand genomen, terwijl de RK-groepen van Alkmaar en Spanbroek in LO-verband waren gekomen. Oom Koos, die bij de grote arrestatie op het nippertje was ontkomen, zette het werk wel voort, maar dook daartoe onder. Mede hierdoor kwam de socialistische groep in Hoorn in LO-verband naar voren, hetgeen tot gevolg had, dat de neus van Noord-Holland werd gesplitst in de districten Enkhuizen en Hoorn. Dit laatste district kwam later weer onder leiding van Oom Koos te staan. Er kwamen in die tijd ook vertegenwoordigers van Alkmaar en van Schagen op de

¹⁾ Zie pag. 52 e.v.

*Wolterus Dull
(Kick)
Gearr. 13-10-'43 i.v.m.
clandestiene verstrekking van
Ausweise.*

*Jan D. Janssen
(Heer Jan)
Tevens: NSF.
Gearr. 19-1-'45 door ver-
raad.*

*Jan Stroes
Pl. leiding.
Va bevrijding overl. verm.
t.g.v. verzetswerk.*

*Gijsbertus van Strijland
(Gijs)
Op 5-5-'45-bevrijdingsdag-
door ongeluk met stengun
gedood.*

*Hendrik J. Vernhout
Tevens: NSF, JM,
Christofoor.
Gearr. 14-8-'44 i.v.m.
werkzaamheden voor Christo-
foor.*

*Johan B. Warnink
Gearr. 25-1-'45.*

*Gerardus J. van Wetering
(Gerrit)
Tevens: NSF.
Gearr. 23-1-'45.*

*Antonius G. v. d. Wel
Speciaal Jodenhulp.
Gearr. 28-10-'42. Verraden
door Jood, die onderdak
had gevraagd, maar die hij
niet meer kon herbergen.
Ook 18 onderged. Joden ten
gevolge hiervan gearr.*

*Abraham Hoogeveen
LO-Weesp.
Gearr. 8-5-'44 in Haarlem
bij overval op nachtleilig-
heidsdienst, waar door LO-
Haarlem vele onderduikers
clandestien waren geplaatst.*

*Arie de Waal
LO-Huizen.
Gearr. 27-9-'44 door ver-
raad van zgn. betrouwbare
Duitsers.*

Beiden: gearr. t.g.v. and. arr., waarbij ook
voedseldepôts in Hilversum werden opgerold.

Tenzij anders vermeld behoorden de bovenstaande personen tot de LO-Hilversum.

*Johanna A. M. Bartels-
Striethorst
LO-Laren.
Gearr. 16-2-'44 bij huis-
zoeking naar onderduikers.*

*Theodoor van Gogh
(Van Laar)
LO-Laren. Tevens: Parool,
Studentenverzet.
Gearr. 1-3-'45 in A'dam bij
inval SD t.g.v. aanhouding
ill. voedseltransport.*

*Jan Hoogerdijk
(V. d. Berg)
LO-Bussum.
Gearr. 9-6-'44 i.v.m. Jo-
denhulp.*

*Jan P. Rutgers
(Rut)
LO-Bussum.
Gearr. 16-5-'44 bij huis-
zoeking, waarbij PB-zegels
werden gevonden.*

Beurs, zodat de kleine vergadering al weer was uitgedijd.

Zo was de situatie, toen in Februari '44 nieuwe slagen vielen voor de LO-Noord-Holland. Op 5 Februari werd Van Vliet gearresteerd, doch daar deze geheel voor Trouw was gaan werken, had dit geen consequenties voor de LO. Maar vier dagen later vielen Wessels en de broer van Klaas in handen van de Duitsers. Bij een treincontrôle was het persoonsbewijs van de laatste niet in orde, zodat hem gelast werd, mee te gaan. Wessels, die zich over zijn

*Cornelis Wagenaar
(Wessels)
Distr. leid. LO-Kop NH.
Gearr. 9-2-'44. Zie tekst.*

actetas met waardevolle bescheiden wilde ontfermen om zodoende zijn vriend te ontlasten van bezwarend materiaal, kreeg daarop de sommatie, ook mee te gaan. De bonkaartenaangelegenheid moest dus door iemand anders worden behartigd; het was Henk van Raalte, die de organisatie overnam. Op 28 Februari werd ook hij ingerekend. De in het begin reeds genoemde zeer actieve BJ-groep te Haarlem, werd die dag practisch geheel opgerold en tot de gearresteerden behoorde ook Henk van Raalte. Ook Pickwick, de leider van de actieve Aerdenhoutse groep, werd ingerekend.

Wederom dus zware slagen; maar men was voor wat de organisatie betreft, gekomen in een stadium, dat arrestaties van leidinggevende figuren het onderduikerswerk niet meer ernstig vermochten te storen. Spoedig waren er andere leiders gevonden en dan werd het verzetswerk voortgezet. Bovendien werd men vindingrijker; het apparaat ging soepeler draaien en men kon in minder tijd meer af. In weerwil van de vele arrestaties, nam het aantal medewerkers toe. Zo was het op Texel bv.

uitgegroeid tot 36 man. Niet alleen in omvang, ook in geestelijk opzicht veranderde de organisatie. Aanvankelijk waren het allen Gereformeerden geweest, maar deze mannen stelden alles in het werk om er anders georiënteerde reeds bestaande verzorgingsgroepen bij te betrekken. In het voorjaar van '44 verschenen op de Beurs dan ook reeds verschillende Rooms-Katholieken en enige humanisten. Toch bleef het Christelijk motief een stempel zetten op dit verzet. Het was voor deze verzetsmensen geen avontuurlijke onderneming; zij bouwden niet in eigen kracht. Zij wisten zich verantwoording schuldig aan God. Iets van deze ootmoedige gezindheid kwam tot uiting in het gebed, waarmede de vergaderingen geopend en gesloten werden.

Einde Maart verscheen Henk van Raalte weer op de Beurs. Hij was onschuldig verklaard en uit de gevangenis ontslagen. Maar een nieuwe ramp diende zich aan: de prov. leider Dienske werd op 21 April '44 gearresteerd. Hij werd gezocht en hij had reeds geruime tijd het besef gehad, de vrijheid niet lang meer te zullen smaken. Op de bewuste dag had hij een afspraak gemaakt op het Spui te Amsterdam, naar hij meende met een dochter van Wessels; in werkelijkheid had hij te doen met een provocatrice. Hij werd gearresteerd en hij had zijn bekende tassen bij zich, tassen vol illegale bescheiden, waarmee hij bijna dagelijks stad en land afliep.

In de plaats van Dienske werd De Gooyer met de leiding in de provincie belast en omdat toen het bezoek aan de Beurs weer druk was geworden, ging men over tot splitsing van een Zuidelijke en een Noordelijke vergadering. Op de Zuidelijke vergadering verschenen de districten: Amsterdam, Het Gooi, Zaanstreek, Haarlemmermeer en Haarlem. De Noordelijke vergadering werd bezocht door de districten: Alkmaar, Hoorn, Enkhuizen, Schagen, Heer Hugowaard. Ook werden van die tijd af de pasjes niet meer op de Beurs uitgewisseld, doch één keer per week door de koeriersters rondgebracht.

Een belangrijk contact kwam in Mei '44 te Haarlem tot stand tussen de LO en enige personen van de telefoondienst aldaar. Bij de verzetsmensen van de telefoondienst groeide dit landelijk uit tot de CID. Een gevolg van de plaatselijke relatie was, dat velen op illegale

wijze een telefoon kregen, terwijl men daarenboven op 12 Juli van dat zelfde jaar begon met het affluisteren van telefoongesprekken van de SD.

Ondertussen sloegen de Duitsers opnieuw toe. Op 23 Mei '44 werd de districtsleider van Amsterdam (de opvolger van Dienske in de stad Amsterdam) gearresteerd; in diens plaats kwam toen Fernhout.

Er brak voor de LO een uiterst drukke tijd aan in verband met de beruchte Z-kaarten en de nieuwe inlegvellen voor de TD's. Voor de Z-kaarten werd gepoogd door samenwerking met de illegale organisaties een algemene gedragslijn te bepalen. Voor Noord-Holland zou Van Reeuwijk, de districtsleider te Schagen, dit werk leiden. Hij slaagde er evenwel niet in om landelijk contact te verkrijgen en de maatregelen werden dus provinciaal uitgewerkt. De tegenactie slaagde goed. Voor de actie betreffende de TD's was het streven erop gericht, van alle distributiekantoren een zeker percentage bonkaarten voor de LO te bekomen op vervalste inlegvellen. Daartoe waren op 9 Juni voor het eerst twee ambtenaren van het CDK, nl. van Berckel en Haas, op de Beurs van Noord-Holland aanwezig. De samenwerking werd een succes. Toen de nieuwe inlegvellen kwamen, moest men zelfs pogingen in het werk stellen om goedkeuring voor 2 % te krijgen, daar dit reeds op vele plaatsen bereikt was.

Welhaast in droeve regelmaat werd in deze tijd van arrestaties gehoord. De 13e Juni '44 werd te Amsterdam door de SD aan de Persoonsbewijzensectie, kortweg PBS genoemd, een zwaar verlies toegebracht. Het kantoor van de PBS werd overvallen en achtentwintig personen werden gearresteerd¹⁾. Ook De Gooyer, de provinciale leider, behoorde tot de mannen, die werden gevangen genomen. Opnieuw zat Noord-Holland dus zonder leider op dit verzetsfront. Men zat echter niet bij de pakken neer. Men besepte maar al te goed, dat de opdracht om de vervolgdten te helpen, de verdrevenen te herbergen en de omzwerwenden te steunen, onverminderd van kracht bleef. In de plaats van Hessels werd Henk van Raalte met de leiding belast. Deze droeg toen de bonkaarten-contrôle over aan Van Galen. Zij vestigden zich beiden te Wormerveer, waar van het begin af het administratieve centrum van het LO-werk in Noord-Holland was geweest; men beschikte daar over een prachtige schuilplaats in een school. In deze tijd hadden er ook enige wijzigingen plaats in de vertegenwoordiging van de LO-vertakkingen. Een mislukte kraak te Haarlem op 23 Juni, waarbij de LO nauw betrokken was, noopte tot enige verschuivingen. Breuker uit Haarlem, zo werd overeen gekomen, zou de kopvergaderingen gaan voorzitten, terwijl Kees uit Heer Hugowaard districtsleider te Haarlem werd. Deze wijzigingen konden echter niet gelukkig geslaagd worden genoemd. Toen Kees dan ook na een dag gevangenschap door de LO uit het politiebureau bevrijd werd, gingen zowel hij als Breuker weer spoedig naar hun oude standplaats terug.

Uit het relaas van arrestaties blijkt voldoende, dat de provinciale leiding te Noord-Holland herhaaldelijk zwaar werd getroffen. Van de eerste personen, die de Beurs vormden, waren er op de rampdag te Hoorn 11 gearresteerd, zodat er nog 6 mensen overbleven. Van die 6 vielen er in Februari 3 in Duitse handen. Weliswaar kwam er in April één van terug, maar een vierde werd toen gevangen genomen, terwijl in Juni nog een vijfde door de Duitsers werd ingerekend. Van de oude Beurs waren toen nog slechts twee personen over, nl. Oom Koos en Henk van Raalte. Noord-Holland had dus omstreeks het midden van '44 reeds de vijfde prov. leider en zou niet lang daarna, om redenen van organisatorische aard, nog een zesde krijgen. Van die zes zijn er drie omgekomen, en wel: Brinkman, Dienske en De Gooyer. Doordat Henk nauw betrokken werd bij het werk van de Top en het CB, werd in de vergadering van de LO-Noord-Holland Fernhout in zijn plaats tot provinciaal leider benoemd. Toch handhaafde men de oude toestand nog enige tijd, daar het contact via Henk met het

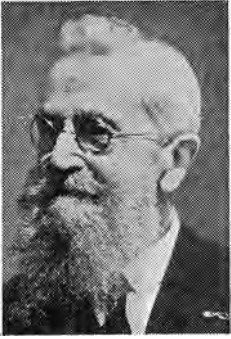
¹⁾ Zie pag. 82 e.v.

CB noodzakelijk en vruchtbaar was. Bovendien had Fernhout, die districtsleider van Amsterdam was, in de hoofstad des lands de handen reeds vol. Einde Augustus nam Jan van Galen de provinciale leiding over.

De algemene toestand noopte in die tijd tot ingrijpende veranderingen in het werk van de LO. Het aantal onderduikers was sterk gegroeid en daardoor tevens het verzorgingswerk. Uit onderstaande cijfers kan dat blijken, terwijl men daarbij in het oog moet houden, dat de genoemde aantallen bonkaarten slechts betrekking hebben op bonkaarten, die door kraken werden verkregen en op bonkaarten, die men door middel van valse inlegvellen verkreeg en via de Beurs werden gedistribueerd. Tot Juni '43 waren er in totaal 190 stuks afgenomen. In October 2000 stuks totaal. In Januari '44 had de Noordhollandse Beurs reeds 8000 bonkaarten, van kraken afkomstig, nodig. In Juli van dat jaar was de vraag naar bonkaarten toegenomen tot 25000; en hierbij is dan nog niet begrepen het aantal dat Amsterdam nodig had. Deze stad had het ontzaglijke aantal van 50.000 bonkaarten nodig. Dat dit zo hoog was, was mede een gevolg van de door Fernhout bewerkstelligde reorganisatie der LO te Amsterdam, waardoor niet alleen vele groepen werden aangehouden, maar bovendien allerlei zelfstandige groepen bonkaarten van de LO gingen betrekken. Werden er aanvankelijk nog wel grote sommen voor de bonkaarten gevraagd ten behoeve van het werk, in September '43 had men het besluit genomen om geen geld meer te vragen, doch met vrijwillige bijdragen te werken. Het aantal onderduikers werd zo groot, dat er op de vergaderingen van de Provinciale Beurs in het voorjaar van '44 wel 50 tot 75 per week werden uitgewisseld, terwijl bovendien nog op de districtsvergaderingen en op de interprovinciale bijeenkomsten wisselingen plaats vonden. Tot October '43 waren van de landelijke en provinciale Beurs ongeveer 1000 onderduikers in de provincie opgenomen. Ook werden er in die tijd 60 Joodse kinderen ondergebracht. In deze getallen zijn dus niet begrepen de onderduikers die door persoonlijke relaties in Noord-Holland een onderdak hadden gevonden.

In Juni '44 begon het plaatsens van onderduikers te tanen. Daar het onderduiken toen gemakkelijker was geworden, vonden velen buiten de Beurs om hun weg in de provincie. In deze tijd werd ook het gehalte der onderduikers minder. Ongeveer 50 % van de op de Beurs uitgewisselde onderduikers kwam gewoonlijk niet opdagen. Aan een smid was toegezegd, dat hij als onderduiker een smidsknecht zou krijgen. Wekenlang zegden LO-werkers hem deze onderduiker toe, maar de jongeman liet zich niet zien. Tenslotte zei men de smid, dat hij niet meer op die smidsknecht behoefde te rekenen. Enige dagen later meldden zich er echter twee tegelijk aan. Anderzijds hadden de onderduikers het ook niet altijd even goed getroffen. Een onderduiker te Bloemendaal wilde een nuttige bezigheid hebben en vroeg dus aan een LO-medewerker om voor hem te willen uitzien naar een baantje als kantoorbediende. Hij kreeg de toezegging, dat er spoedig werk van gemaakt zou worden. Kort daarop kreeg de jongeman de tip om naar Haarlem te gaan. Hij kwam daar, maar men wist van niets . . . — In Hoofddorp is een baantje voor je, zei men toen. Hij ging naar Hoofddorp, maar ook daar wist men nergens van. Hij werd van hier naar daar gestuurd, en steeds werd hem verteld, dat men daar van zijn komst afwist, — maar als hij zich meldde, bleek men van niets te weten. De onderduiker was tenslotte ten einde raad en riep uit: „Nu is het uit, ik ben geen voetbal!” Hierop verzuchtte een LO-werker te Bloemendaal: „Ja, men kan in handen van de SD vallen, -- maar óók in die van de LO!”

Uit dit voorval blijkt, dat niet alles overal van een leien dakje ging. Dat kon ook bijna niet anders. De Duitsers probeerden zonder ophouden om het LO-werk op te rollen, zodat de medewerkers voortdurend in gevaar verkeerden. Men moest dus voorzichtig wezen en daardoor ontstonden soms misverstanden. Ook gebeurde het een enkele keer -- en het

Casper ten Boom

*Elisabeth ten Boom
(Tante Bep)*

*Pieter Hartog
(Piet de Graaf)*
Tevens: RR.

Gearr. 25-12-'44 ten huize van ill. werker, bij wie i.v.m. BS-werk een overval plaats vond.

*Marinus de Jong
(Dijkshoorn)*
Tevens:

*LO-Alblasserwaard, Ill.AR.
Gearr. 19-8-'44 in de trein bij PB-contrôle.*

*Antonie Klaasse
Huisvesting LO-KP.
Gearr. 12-7-'44 t.g.v. arr. in KP-Alkmaar.*

Tevens: BJ-Groep. Gearr. 28-2-'44 i.v.m. Jodenhulp.

Deze 5 personen behoorden tot de LO-Haarlem.

*Everard M. van Leyenhorst
(Evert)*

*LO-Haarlem.
Tevens: Trouw.
Op 6-12-'43 bij SD-overval gepoogd te ontul. uit het raam; gevallen en overl.*

*Marinus Vaumont
(Jan)*

*LO-Heemstede. Tevens:
Zeemanspot, NSF, LKP.
Gearr. 25-7-'44 bij overval op pol. bur. Heemstede. Bij ontul. poging neergeschoten.*

*Johannes P. Coté
LO-Santpoort.*

Beiden: gearr. 1-3-'45 ten huize van Coté, wiens adres bij and. arr. was gevonden.

*Dirk J. van Rijswijk
(Zwart)*
LO-Velsen/Santpoort.
Tevens: NSF.

*Willem C. Wardenaar Jr
Koerier LO-Velsen.
Gearr. 23-3-'45 in Groningen bij actie buiten LO-KP-verband.*

gememoreerde voorval is hiervan het bewijs —, dat men lastige aangelegenheden afschoof op anderen, hetgeen tot gevolg had, dat succes uitbleef.

Het systeem van omwisseling op de Beurs, waarbij gelet werd op overeenstemming van geloof, een passend beroep en een geschikte leeftijd, werd in Noord-Holland zeer ver doorgevoerd, hetgeen tot grote genoegdoening leidde. Uit oogpunt van veiligheid kwam men niet met namen en adressen van onderduikers op de Beurs, maar met een lettercode, die respectievelijk district, rayon en medewerker aangaf, terwijl dan een cijfer voor de betreffende medewerker reeds voldoende was om vast te stellen over welke onderduiker het ging. Arrestaties op vergaderingen of tijdens de reis erheen van medewerkers, stelden de onderduikers dus niet in gevaar. Het bovengenoemde systeem werd volledig toegepast in de kop van Noord-Holland en in het district Haarlem.

Voorjaar '44 begon men met de contrôle op de uitreiking van bonkaarten, daar gevreesd werd, dat dubbele uitreiking en hier en daar zelfs verkoop van bonkaarten plaats had. Deze contrôle gold uiteraard voornamelijk de steden; op het platteland had men over het algemeen een vrij nauwkeurig overzicht. In Amsterdam, Haarlem en in de Zaanstreek werd

een controle-systeem ontwikkeld, dat in hoofdzaak preventief werkte en waarbij voor de SD onvoldoende, doch voor de contrôle voldoende gegevens over de onderduikers genoteerd werden.

Grote financiële moeilijkheden heeft de LO-Noord-Holland niet gekend. Van de aanvang af had men aan alle medewerkers verzocht om een plaatselijke kas te vormen; dit is bijna overal gebeurd. Men kreeg geld door de verkoop van bonkaarten aan de onderduikers, maar later werden periodieke inzamelingen gehouden, waarvan men een deel in de plaatselijke kas hield en een ander deel aan de districtskas afdroeg. Het district gaf dan weer een bijdrage aan de provinciale kas, terwijl de provincie dan op haar beurt bedragen afdroeg aan de Topkas, welke bedragen in de voorzomer van '44 de tienduizend gulden reeds waren overschreden en nog langzaam vermeerderden.

In de bewogen Septemberdagen van '44 leefde de LO-Noord-Holland in de stellige overtuiging, dat het werk afgelopen was. De bevrijding was nog slechts een kwestie van dagen, zo meende men. Helaas werd deze gedachte niet bewaarheid; spoedig bleek, dat het werk zelfs nog omvattender werd. De LO spoorde de medewerkers aan om zich via de KP, of, indien nodig, zelfstandig aan het werk te zetten voor de laatste slag in de BS. Men dacht daarbij aan het vormen van zelfstandige groepen, aan werkzaamheden op de bureaux der BS en aan medewerking in de CID, die op zich genomen had om per telefoon de berichtendienst der BS te verzorgen. De resultaten waren in de districten verschillend. De districtsleder van het Gooi ging voor de KP in de zgn. delta zitten, hoewel de LO daarin zelfstandig bleef. In de Haarlemmermeer nam de LO alle functies waar onder leiding van Van der Meer, zodat daar de BS in feite de LO was. De Zaanstreek wist een uitstekende samenwerking met de verschillende organisaties op te bouwen en Van Galen nam daar zitting in de staf. De LO mengde zich echter vooral in het werk van de BS ten behoeve van de voedselvoorziening. Benoorden Alkmaar — een gebied, waar de Duitsers gedurende het laatste jaar van de bezetting feitelijk weinig meer te vertellen hadden — werd de BS ook hoofdzakelijk gevormd door medewerkers van de LO; daar werd Kees de ongekroonde koning. Men had dus in de gehele provincie alle aandacht voor de BS, maar men zag toch al spoedig in, dat de oorlog niet zo snel beëindigd zou worden en dat het dus zaak was om de LO in stand te houden. Daarin is men uitstekend geslaagd, hoewel er nog slechts zelden een provinciale vergadering werd gehouden. Na October '44 kwam men nog drie keer bijeen. Wel werd voor het bovenste gedeelte van de provincie wekelijks vergaderd in het bekende centrum Zomerdijk; op die bijeenkomsten was Van Galen aanwezig om het provinciaal verband te onderhouden. In deze tijd werd ook voor het gebied benoorden het IJ een uitgebreide koeriersdienst opgebouwd. Mede daardoor en door de wekelijks verschijnende Mededelingen van het CB der LO werd een zeer goed onderling contact bewaard. Waarschijnlijk waren in Nederland de koeriersdiensten nergens zo goed geregeld als in Noord-Holland; het verbindingswerk heeft in deze provincie dan ook een belangrijk aandeel gehad in het verzet tegen de vijand. De LO bezat voortreffelijke koeriers en koeriersters, die zeer veel gepresteerd hebben; voor hun werk kon de onderduiker dan ook niet dankbaar genoeg zijn. Het waren ook de koeriers, die het principiële verzet stimuleerden door hun opofferende daden. In koude en hitte, in regen en stormweer vervulden zij plichtsgetrouw hun opdrachten.

Op de vergaderingen, die na September '44 meestal districtsgewijze werden belegd, was Henk van Raalte van het CB tegenwoordig en werden de machtsverhoudingen in de illegaliteit besproken, omdat er een streven merkbaar was, het gehele verzet onder de BS te willen brengen. Evenals elders in ons land, wist men dit gevaar ook in Noord-Holland te keren. Voorts kwam men tot overeenstemming om zich zowel van reactionnaire als van revolutionnaire groepen of elementen te distancieren.

*Hendrik van Asten
(Herbert)
Distr. leiding LO-Haarlem.
Garr. 18-3-'45 bij algemene huiszoeking op verdachte adressen door Grüne Polizei in Haarlem.*

*Jacob Balder
(Oom Jaap)
Distr. leiding Kob-NH.
Tevens: Groep 2000.
Garr. 23-6-'44 verm.
t.g.v. and. arr.*

*Catrinus Douma
(Idsardi)
Rayon-leid. LO-Wieringermeer.
Garr. 31-1-'45 op de Beurs in Middenmeer. Gevolg van arr. in de voedsel-org. te Hilversum.*

*Adriaan C. de Graaf
(Oom Cor)
LO-Wieringen. Centrale figuur LO-Natura.
Werd gezocht en dook onder. Kwam bij evacuatie W. meer terug om vertrek te regelen. Op 17-4-'45 door landwacht opgewacht en langs de weg neergeschoten.*

*Piet Smit
(Moll)
Distr. leid. LO-Enkhuizen.
Later: Packardgroep.
Garr. 26-11-'44 i.v.m. werkzaamheden voor Packardgroep.*

Intussen bracht de spoorwegstaking ook voor de LO-Noord-Holland zeer veel werk mee. Hier en daar slaagde men er in om weigerachtige stationsbeambten tot staking van de werkzaamheden op te wekken en waar dit nodig was wist men aan personeelslijsten te komen om de ondergedoken ambtenaren te kunnen verzorgen. Er ontstond op dit gebied een nauwe samenwerking met het NSF.

De bekende Bestuurs-enquête ging niet buiten de LO om. De LO-werkers in de verschillende gemeenten vulden onder leiding van Jan Peters van de PBS enquête-formulieren in over de houding van burgemeesters en gemeente-secretarissen. Deze gegevens zouden zo spoedig mogelijk aan het Militair Gezag ter beschikking worden gesteld. Bij het aanbreken van de bevrijding was het dossier voor Noord-Holland geheel compleet en achteraf is gebleken, dat het MG van de gegevens, door dit vooronderzoek verkregen, een dankbaar gebruik heeft gemaakt.

Het landelijk contact, dat in het laatste halfjaar van de bezetting steeds moeilijker te onderhouden was, had tot gevolg, dat er een leemte optrad in de voorziening van falsificaties, doch men wist zich over het algemeen in de meer afgelegen streken van de provincie goed te behelpen en in de kop van Noord-Holland werd door de LO zelfs een behoorlijke falsificatie-centrale gesticht.

De winter kwam en nog altijd was de oorlog niet geëindigd. In dit verschrikkelijke seizoen, dat de naam hongerwinter kreeg, bestond de voornaamste taak van de LO in de illegale voorziening van voedsel. Reeds in October was voor het welslagen van de organisatie tot voedselvoorziening door de LO ten behoeve van de BS te Amsterdam, het verzoek gekomen vanwege de Commandant-BS om allerwege de voedselvoorziening ten behoeve van de BS ter hand te nemen en daartoe intendance-officieren in de BS aan te wijzen. Niet lang daarna was een dergelijk verzoek tot de LO gekomen vanwege de contactcommissie der gehele illegaliteit. De verbindingen voor de voedselvoorziening in Noord-Holland werden aanvankelijk incidenteel tot stand gebracht, doch vanaf 5 December '44 werd één keer in de twee weken vergaderd en werden de verbindingen en contacten dus officieel gelegd. Het duurde niet lang, of ook de provincies Zuid-Holland en Utrecht werden bij deze vergaderingen betrokken. Het ging daarbij om verbinding tussen de grote voedselgebieden in de kop van Noord-Holland en de Haarlemmermeer en ten dele ook de Zaanstreek met Haarlem, Amsterdam en Het Gooi. Later werden er ook verbindingen gelegd met plaatsen buiten

de provincie. De medewerkers legden contacten met de boeren, terwijl in sommige gevallen onwillige landbouwers tot voedselvoorziening werden gedwongen. Geweldige hoeveelheden tarwe, aardappelen, olie, kaas, vlees en peulvruchten zijn naar Amsterdam, Haarlem en Het Gooi vervoerd, hetgeen meestal per schuit geschiedde. Uit de Wieringermeer werd niet minder dan 2000 ton tarwe gehaald, uit de kop van de provincie 2200 ton groenten en 1500 liter olie, uit West-Friesland o.a. 340 ton aardappelen, 14 ton kaas en 3 ton vlees. De voedseltransporten werden gedekt door illegale papieren en men had ook de medewerking van vele ambtenaren van de Contrôledienst. Het voedsel werd verstrekt aan verschillende categorieën van de bevolking, de volgorde van de belangrijkheid was echter van plaats tot plaats verschillend. Ziekenhuizen, diaconieën, armlastigen, de BS, de ondergedoken spoorwegmannen en illegale werkers werden voorzien en zelfs kregen hier en daar de gaarkeukens voedsel toegediend. Transport en opslag van het voedsel brachten natuurlijk enorme problemen mee en die vroegen voor de LO-werkers grote krachtsinspanning en vindingrijkheid.

In Januari van het bevrijdingsjaar '45 moest men zich te weer stellen tegen de zgn. Liese-actie van de bezetter. De LO zette een tegenactie in door middel van propaganda, het doorgeven van instructies en was behulpzaam bij het verschaffen van falsificaties en het kraken van bevolkingsregisters.

De voortdurende razzia's, die door de Duitsers werden gehouden, bemoeilijkten vooral in de laatste maanden het werk in hoge mate, waardoor veel werk moest worden overgenomen door koeriersters, hoewel hieraan moet worden toegevoegd, dat de LO-medewerkers in het geheel geen angst aan de dag legden voor die razzia's.

Tot het einde toe bleef de vijand toeslaan en telkens werd van arrestaties gehoord. Wij denken hierbij met name aan Herbert (Hendrik van Asten †), die in het midden van '44 districtsleider van Haarlem geworden was en die op 18 Maart '45 bij een overval op verdachte adressen te Haarlem werd gearresteerd. Bij die gelegenheid werd ook Henk van Raalte gepakt; deze kwam er goed af, maar Van Asten werd gefusilleerd. Ook de landbouwer Oom Cor (Adriaan C. de Graaf †) uit de Wieringermeer, die de ziel was van de voedselvoorziening aldaar, werd — ongeveer een maand later — gepakt en ook hij kreeg de kogel.

Inderdaad, de slagen in de gelederen van de LO-Noord-Holland zijn vele geweest — en ze waren zwaar. Maar na elke slag stonden anderen gereed om de verzetsfakkels brandende te houden.

Eén van Hoorn's grote zonen schreef in 1618: „Dispereert niet, . . . daer is ter werelt niet dat ons kan hinderen.”

In Noord-Holland is deze raadgeving gedurende de donkere jaren van 1940 tot 1945 telkenmale in practijk gebracht. Er zijn ongetwijfeld fouten gemaakt, er zijn kansen gemist en er is weleens wrijving geweest, — maar de LO-Noord-Holland heeft toch prachtig werk verricht en een belangrijk aandeel gehad in het landelijk verzet tegen een vijand, die gruwel en bedrog tot trawanten had gesteld.